Study Circle Career Development Institute

महिला व बालविकास आयुक्तालय, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभागातील क्रीडा व युवक सेवा संचालनालय, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय विभागातील समाजकल्याण आयुक्तालय – अंतर्गत विविध अधिकाऱ्यांच्या भरतीसाठी घेण्यात येणाऱ्या चाळणी परीक्षेसाठी उपयुक्त अशा मागील परीक्षातील प्रश्नसंग्रहांचे संकलन

सरळ सेवा भरती परीक्षा तयारी व मार्गदर्शन

(११) समाजकार्याचा इतिहास, तत्त्वज्ञान, समाजशास्त्र व अर्थशास्त्र

सरळ सेवा भरती परीक्षा तयारी व मार्गदर्शन

महिला व बालविकास आयुक्तालय, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभागातील क्रीडा व युवक सेवा संचालनालय, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय विभागातील समाजकल्याण आयुक्तालय – अंतर्गत विविध अधिकाऱ्यांच्या भरतीसाठी घेण्यात येणाऱ्या चाळणी परीक्षेसाठी उपयुक्त अशा मागील परीक्षातील प्रश्नसंग्रहांचे संकलन

* सूचना : खालील २६ परीक्षामध्ये विचारल्या गेलेल्या प्रश्नांची सुधारित अभ्यासक्रमातील घटक आणि उपघटकनिहाय परीक्षाभिमुख मांडणी केलेली आहे –

महिला बालविकास आयुक्तालय अधिकारी परीक्षा (२००२–१८)

१) निरीक्षक प्रमाणित शाळा व संस्था, सुधार प्रशासन शाखा परीक्षा, ६ जानेवारी, २००२
२) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, २९ फेब्रुवारी २००४
३) निरीक्षक प्रमाणित शाळा व संस्था, सुधार प्रशासन शाखा परीक्षा, २० जून २००४
४) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, १८ जुलै २०१०
५) निरीक्षक प्रमाणित शाळा व संस्था, सुधार प्रशासन शाखा परीक्षा, ३ ऑक्टोबर २०१०
६) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, ७ ऑक्टोबर २०१२
७) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, २४ जानेवारी २०१६
८) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, २३ डिसेंबर २०१८

समाजकल्याण अधिकारी परीक्षा (१९९७–२०१३)

१) समाजकल्याण अधिकारी चाळणी परीक्षा, २ फेब्रुवारी १९९७
२) विशेष जिल्हा समाजकल्याण अधिकारी चाळणी परीक्षा, ६ ऑगस्ट २००६
३) समाजकल्याण अधिकारी सरळ सेवा भरती परीक्षा, ७ जून २००९
४) गृहप्रमुख, शासकीय मागासवर्गीय वसतिगृह सरळ सेवा भरती परीक्षा, ७ ऑक्टोबर २०१०
५) समाजकल्याण अधिकारी सरळ सेवा भरती परीक्षा, २० जानेवारी २०१३
६) विशेष जिल्हा समाजकल्याण अधिकारी व तत्सम पद, ९ जून २०१३

सहायक आयुक्त/प्रकल्प अधिकारी परीक्षा (२००१–१५)

१) सहायक आयुक्त/प्रकल्प अधिकारी/ सहायक प्रकल्प अधिकारी परीक्षा डिसेंबर, २००१
२) सहायक प्रकल्प अधिकारी चाळणी परीक्षा, १७ जानेवारी २०१०
३) सहायक आयुक्त/प्रकल्प अधिकारी/ सहायक प्रकल्प अधिकारी परीक्षा ३ ऑक्टोबर २०१५

शालेय शिक्षण व क्रीडा अधिकारी/अधीक्षक परीक्षा (२०००–१७)

१) तालुका क्रीडा अधिकारी परीक्षा, ६ ऑगस्ट २०००
२) शालेय अधीक्षक, सामान्य प्रशासन चाळणी परीक्षा, १३ ऑक्टोबर २००२
३) शिक्षण अधिकारी १८ जानेवारी, २००४
४) जिल्हा उपशिक्षण अधिकारी चाळणी परीक्षा, ८ फेब्रुवारी २००९
५) जिल्हा उपशिक्षण अधिकारी चाळणी परीक्षा, १७ जुलै २०११
६) शालेय अधीक्षक, सामान्य प्रशासन चाळणी परीक्षा, १३ ऑक्टोबर २०१३

७) जिल्हा उपशिक्षण अधिकारी चाळणी परीक्षा, ३१ मार्च २०१४
८) उपशिक्षण अधिकारी व तत्सम पदे चाळणी परीक्षा, १३ ऑगस्ट २०१७
९) उपशिक्षण अधिकारी व तत्सम पदे चाळणी परीक्षा, १३ ऑगस्ट २०१७

(१) महिला व बालविकास आयुक्तालय मर्यादित विभागीय स्पर्धा परीक्षा

महिला व बालविकास आयुक्तालयातील अधिकारी भरती परीक्षा

१) जिल्हा महिला व बालविकास अधिकारी
२) बालविकास प्रकल्प अधिकारी ग्रामीण (आयसीडीएस आयुक्तालय)
३) अधीक्षक/निरीक्षक प्रमाणित शाळा व संस्था
४) रचना व कार्यपद्धती अधिकारी
५) अधिव्याख्याता
६) सांख्यिकी अधिकारी

पेपर १ : मराठी, इंग्रजी, सामान्यज्ञान, निवडक कायदे व संस्था (१०० प्रश्न, २०० गुण)

(१) मराठी
१) सर्वसामान्य शब्दसंग्रह
२) वाक्यरचना
३) व्याकरण
४) म्हणी व वाक्प्रचार यांचा अर्थ आणि उपयोग
५) उताऱ्यावरील प्रश्नांची उत्तरे

(२) इंग्रजी
6) Common Vocabulary
7) Sentence structure
8) Grammar
9) Use of Idioms and phrases & their meaning
10) Comprehension of passage

(३) सामान्यज्ञान
११) महाराष्ट्राचा इतिहास
१२) महाराष्ट्राचा भूगोल
१३) गणित
१४) बुद्धिमत्ता चाचणी
१५) चालू घडामोडी – जागतिक तसेच भारतातील चालू घडामोडी – राजकीय, औद्योगिक, आर्थिक, सामाजिक, शैक्षणिक, भौगोलिक, खगोलशास्त्रीय, सांस्कृतिक, वैज्ञानिक, इत्यादी

(४) शासनाशी संबंधित निवडक कायदे, संस्था, इ.
१६) माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५
१७) महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा (अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, विमुक्त जमाती, भटक्या जमाती/विशेष मागास प्रवर्ग व इतर मागास वर्ग यांचेकरिता आरक्षण) अधिनियम, २००१ (महाराष्ट्र लोकसेवा अधिनियम क्र. ८/२००४)
१८) महाराष्ट्र लोकसेवा अधिनियम, २०१५ (सेवा हमी कायदा)

Study CIRCLE

१९) शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या बदल्यांचे विनियमन व शासकीय कार्ये पार पाडताना होणाऱ्या विलंबास प्रतिबंध अधिनियम, २००५
२०) शासनाची विधीविषयक कामकाज चालविण्याची नियमावली, १९८४ (नियम क्रमांक ९२ व १०९)
२१) राज्य महिला आयोग / महिला आर्थिक विकास महामंडळ
२२) मानवी हक्क आयोग
२३) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोग

पेपर क्रमांक – २ : पदाच्या कर्तव्यासाठी आवश्यक ज्ञान (१०० प्रश्न, २०० गुण)

*** भारताचे संविधान, संसद व विधीमंडळ कामकाज व समित्या /१५**

(१) भारताचे संविधान (सेवाविषयक बाबी व शिक्षणासंबंधित कलमे), संसद व विधीमंडळ कामकाज व विविध समित्या/१५

*** प्रशासकीय कामकाजाचे नियम व आदेश /५०**

(२) महाराष्ट्र नागरी सेवा (सेवेच्या सर्वसाधारण शर्ती) नियम, १९८१ /५
(३) महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम, १९७९ /५
(४) महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम, १९७९ /५
(५) महाराष्ट्र नागरी सेवा (पदग्रहण अवधी, स्वीयेतर सेवा, निलंबन काळातील प्रदाने) नियम, १९८१ /५
(६) महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम, १९८१ /५
(७) महाराष्ट्र नागरी सेवा (वेतन) नियम, १९८१ /५
(८) महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन) नियम, १९८२ /५
(९) महाराष्ट्र नागरी सेवा (अंशराशीकरण) नियम, १९८४ /५
(१०) मुंबई नागरी सेवा (प्रवासभत्ता) नियम, १९५९ /५
(११) विभागीय चौकशी नियम पुस्तिका /५

*** महिला व बालविकास विभाग, एकात्मिक बालविकास सेवा योजना आयुक्तालय**

(१२) महिला व बालविकास विभागाअंतर्गत अंमलबजावणी करण्यात येत असलेले कायदे व योजना/१५
(१३) महाराष्ट्र राज्य बालन्याय (मुलांची काळजी व संरक्षण) नियम, २०१८/५
(१४) एकात्मिक बालविकास सेवा योजना आयुक्तालयाअंतर्गत अंमलबजावणी करण्यात येत असलेल्या योजना /१५

(२) शालेय शिक्षण व क्रीडा विभागातील क्रीडा व युवक सेवा संचालनालय

तालुका क्रीडा अधिकारी परीक्षा

चाळणी परीक्षा प्रश्नपत्रिका (१०० प्रश्न, २०० गुण)

१) राज्य, राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय महत्त्वाच्या चालू घडामोडी
२) भारतीय स्वातंत्र्य लढा व आधुनिक भारताचा इतिहास महाराष्ट्रासह
३) **भारत व महाराष्ट्र** – राज्यशास्त्र व प्रशासन, संविधान, राजकीय प्रणाली, पंचायत राज, माहिती अधिकार कायदा
४) **भारतीय अर्थव्यवस्था व खालील बाबीशी निगडीत मुद्दे –**
   १) नियोजन
   २) संसाधनांचे एकत्रीकरण
   ३) वृद्धी व विकास
   ४) रोजगार
   ५) सर्वसमावेशक वाढ व त्यापासून निर्माण होणारे प्रश्न

५) सामान्य विज्ञान व तंत्रज्ञान
६) महाराष्ट्र, भारत व जगाचा भूगोल महाराष्ट्राच्या भारांशासह
७) **क्रीडा –** आंतरराष्ट्रीय महत्त्वाच्या क्रीडा स्पर्धा, खेळाडूंनी विविध स्पर्धामध्ये नोंदविलेले विक्रम, नामवंत खेळाडूंची आत्मचरित्रे, केंद्र व राज्यशासनाच्या क्रीडाविषयक योजना, केंद्र व राज्यशासनाचे क्रीडाविषयक पुरस्कार, क्रीडाविषयक नियम, क्रीडा स्पर्धामधील विविध्य बाबी व उद्‌भवणारी परिस्थिती
८) **बुद्धिमत्ता चाचणी –** अंकगणित, बेरीज, वजाबाकी, गुणाकार, भागाकार, सरासरी, दशांश अपूर्णांक व बुद्ध्यांक मापन

(३) सामाजिक न्याय व विशेष सहाय विभागातील

समाजकल्याण आयुक्तालयातील अधिकारी भरती अभ्यासक्रम

१) सहायक आयुक्त, समाजकल्याण व तत्सम, गट–अ
२) समाजकल्याण अधिकारी, गट–ब
३) गृहप्रमुख, गट–ब

चाळणी परीक्षा प्रश्नपत्रिका

(१) समाजकल्याण –

१) **समाजकार्य –** इतिहास व तत्त्वज्ञान, समाजशास्त्र व अर्थशास्त्र
२) **मानवी अभिवृद्धी व व्यक्तिमत्व विकास –** व्यक्तिमत्व व सामाजिकरण
३) **भारतीय सामाजिक समस्या व उपाययोजना –** कारणे, वंचितांच्या (स्त्रिया, मुले, युवक, वयोवृद्ध, दिव्यांग, कुटुंब) समस्या व सामाजिक कायदे
४) **समाजकल्याण प्रशासन –** राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील धोरणे, शासकीय व अशासकीय संघटनांचे कार्यक्रम व सेवा.
५) **सामाजिक सुरक्षा कायदे –** (पीसीआर, पीओए, बालकामगार)
६) **सामाजिक कार्यकर्त्यांची भूमिका** व स्वयंसेवी संस्थांचे योगदान व हस्तक्षेप

(२) सामान्य अध्ययन –

७) इतिहास
८) भूगोल, लोकसमुदाय व पर्यावरण
९) राज्यव्यवस्था, शासन, राजनीती व स्थानिक प्रशासन
१०) अर्थव्यवस्था
११) विज्ञान
१२) चालू घडामोडी

(३) गृहप्रमुख पद –

१३) अध्यापन अभियोग्यता
१४) संशोधन अभियोग्यता
१५) वाचन आकलन , आधारसामग्री अर्थउकल
१६) संप्रेषण, माहिती व संज्ञापन तंत्रज्ञान
१७) उच्च शिक्षण पद्धती
१८) गृहविज्ञान – पोषक आहार, उपचारशास्त्रीय अन्न
१९) प्रशासकीय नियम व सुविधा– वसतिगृहांचे उद्देश, प्रशासकीय जबाबदारी, आर्थिक बाबी, सोयीसुविधा पुरवठा, पर्यवेक्षण, पालकत्त्व, शिस्तपालन
२०) मानसिक, बौद्धिक, व्यक्तिमत्व व कौशल्य विकासातील भूमिका, नवीन उपक्रम

(४) बुद्धिमापन विषयक प्रश्न –

परीक्षाभिमुख तयारीसाठी अभ्यासघटकांचे वर्गीकरण

* सुधारित अभ्यासक्रमातील घटक आणि उपघटकांची मागील २६ परीक्षातील प्रश्नांशी सांगड घातल्यास चाळणी परीक्षेची तयारी करताना त्याचे आपणास पुढील विभाग करता येतात. आपणास जी परीक्षा द्यावयाची आहे त्याशी संबंधित घटक आणि उपघटकांचा परीक्षाभिमुख अभ्यास करणे सोपे जावे या हेतूने सदर वर्गीकरण निश्चितच उपयुक्त आणि मार्गदर्शक ठरू शकते –

१) **इतिहास** – भारतीय स्वातंत्र्य लढा व आधुनिक भारताचा इतिहास महाराष्ट्रासह
२) **भूगोल** – महाराष्ट्र, भारत व जगाचा भूगोल महाराष्ट्राच्या भारांशासह
३) **राजकीय व्यवस्था** – राज्यशास्त्र व प्रशासन, संविधान, राजकीय प्रणाली, पंचायत राज
४) **भारतीय अर्थव्यवस्था**
५) **सामान्य विज्ञान व तंत्रज्ञान**
६) **राज्य,राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय महत्त्वाच्या चालू घडामोडी**
७) **लोकसमुदाय व पर्यावरण**
८) **बुद्धिमत्ता चाचणी व गणित**
९) **मराठी** – सर्वसामान्य शब्दसंग्रह, वाक्यरचना, व्याकरण, म्हणी व वाक्प्रचार, उताऱ्यावरील प्रश्नांची उत्तरे
१०) **इंग्रजी** – Vocabulary, Sentence structure, Grammar, Idioms and phrases, Comprehension

११) **समाजकार्य व सामाजिक कार्यकर्त्यांची भूमिका**
१२) **मानवी अभिवृद्धी व व्यक्तिमत्त्व विकास** – मानव विकास, व्यक्तिमत्त्व व सामाजीकरण
१३) **बालकांचा शारीरिक, मानसिक व बौद्धिक विकास**
१४) **भारतीय सामाजिक समस्या व उपाययोजना**
१५) **महिला व बालविकास विभागाच्या योजना**
१६) **एकात्मिक बालविकास आयुक्तालयाच्या योजना**
१७) **समाजकल्याण प्रशासन** – गृहप्रमुखाची प्रशासकीय जबाबदारी, अधिकार व कार्ये
१८) **शासनाशी संबंधित निवडक संस्था व आयोग** – केंद्रीय व राज्य मानवी हक्क आयोग , राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोग, राज्य महिला आयोग, महिला आर्थिक विकास महामंडळ
१९) **शासनाशी संबंधित निवडक कायदे** – पेपर १ व २ मधील कायदे, प्रशासकीय कामकाजाचे नियम व आदेश, महिला व बालविकास विभागाद्वारे अंमलबजावणी होणारे कायदे, सामाजिक सुरक्षा कायदे, महाराष्ट्र राज्य बालन्याय (मुलांची काळजी व संरक्षण) नियम, २०१८
२०) **गृहविज्ञान** – पोषक आहार, उपचारशास्त्रीय अन्न

२१) **अध्यापन अभियोग्यता**
२२) **क्रीडाविज्ञान आणि शारीरिक शिक्षण**
२३) **उच्च शिक्षण पद्धती**
२४) **माहिती व संज्ञापन तंत्रज्ञान**
२५) **संप्रेषण**
२६) **संशोधन अभियोग्यता**
२७) **आधारसामग्री अर्थउकल**

* महत्त्वाची सूचना : *वरील नमूद सर्वच्या सर्व घटक आणि उपघटकांची तयारी करणे अनिवार्य नसून आपण जी चाळणी परीक्षा देत असाल त्यास संबंधित व पूरक असणाऱ्या निवडक घटकांचाच अभ्यास करावा.*

महत्त्वाचे मुद्दे

(१) **इतिहास** – भारतीय स्वातंत्र्य लढा व आधुनिक भारताचा इतिहास महाराष्ट्रासह

(२) **भूगोल** – महाराष्ट्र, भारत व जगाचा भूगोल महाराष्ट्राच्या भारांशासह

(३) **राजकीय व्यवस्था** – भारत व महाराष्ट्र – राज्यशास्त्र व प्रशासन, संविधान, राजकीय प्रणाली, पंचायत राज

(४) **भारतीय अर्थव्यवस्था** – पुढील बाबीशी निगडीत मुद्दे – नियोजन, संसाधनांचे एकत्रीकरण, वृद्धी व विकास, रोजगार, सर्वसमावेशक वाढ व त्यापासून निर्माण होणारे प्रश्न

(५) **सामान्य विज्ञान व तंत्रज्ञान**

(६) **राज्य,राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय महत्त्वाच्या चालू घडामोडी** – राजकीय, औद्योगिक, आर्थिक, सामाजिक, शैक्षणिक, भौगोलिक, खगोलशास्त्रीय, सांस्कृतिक, वैज्ञानिक, इत्यादी

(७) **लोकसमुदाय व पर्यावरण** – लोकसमुदाय आणि पर्यावरण आंतरक्रिया, प्रदूषणाचे स्रोत, प्रदूषणाचे घटक आणि त्यांचा मानवी जीवनावरील परिणाम, नैसर्गिक व ऊर्जा साधनसंपत्तीचे शोषण, नैसर्गिक आपत्ती आणि ती कमी करण्यासाठी उपाययोजना

(८) **बुद्धिमत्ता चाचणी व गणित** – अंकगणित,बेरीज, वजाबाकी, गुणाकार, भागाकार, सरासरी, दशांश अपूर्णांक व बुद्ध्यांक मापन

(९) **मराठी** – सर्वसामान्य शब्दसंग्रह, वाक्यरचना, व्याकरण, म्हणी व वाक्प्रचार यांचा अर्थ आणि उपयोग, उताऱ्यावरील प्रश्नांची उत्तरे

(१०) **इंग्रजी** – Common Vocabulary, Sentence structure, Grammar, Use of Idioms and phrases & their meaning, Comprehension of passage

(११) **समाजकार्य व सामाजिक कार्यकर्त्यांची भूमिका**

१) समाजकार्याचा इतिहास व तत्त्वज्ञान
२) समाजशास्त्र व मानसशास्त्र
३) सामाजिक अर्थशास्त्र
४) सामाजिक समस्या ओळखण्यात व समुचित धोरणाचा विकास करण्यात समाज कार्यकर्त्यांची भूमिका
५) समाजकल्याणात स्वयंसेवी संस्थांचे योगदान व हस्तक्षेप

(१२) मानवी अभिवृद्धी व व्यक्तिमत्त्व विकास

*** मानव विकास –**

१) व्यक्तीच्या एकूण आयुर्मानातील मानवी अभिवृद्धी व विकास
२) मानव विकासाची तत्त्वे व सिद्धांत
३) मानव विकास हक्काचे यथार्थदर्शन
४) कुटुंबाच्या लोकसंख्याशास्त्रीय व सामाजिक परिस्थितीतील बदल
५) महिलांचा अभ्यास, कुटुंब कल्याण कार्यक्रम – सद्यःकालीन दृष्टिकोन

*** व्यक्तिमत्त्व व सामाजीकरण –**

१) व्यक्तिमत्त्वाच्या उपपत्ती व सामाजिकीकरण यांचे अध्ययन
२) सामाजिकीकरणाच्या पद्धती व गतिशीलता
३) विभिन्न संस्कृतीतील विविध कुटुंबांच्या संदर्भातील सामाजिकीकरण
४) विशेष गरजा असलेली बालके – मध्यस्थीसाठी / हस्तक्षेपासाठी / थांबविण्यासाठी कार्यक्रम
५) धोका असलेली बालके – बालकामगार, रस्त्यावरील मुले, बाल दुर्व्यवहार, दीर्घकाल आजारी असलेली बालके

(१३) बालकांचा शारीरिक, मानसिक व बौद्धिक विकास

१) बाल विकास तत्त्वे व टप्पे आयुर्मान विकास
२) मानव विकास व वर्तन यांचे सिद्धांत
३) मानसिक व बौद्धिक विकास – बुद्ध्यांक, भावनांक
४) आयक्यू व इक्यूची व्यक्तिमत्त्व व कौशल्य विकासातील भूमिका
५) बाल संगोपन
६) बाल्यावस्थापूर्व घ्यावयाची काळजी व विकास – नवीन दिसून येणारे कल, कार्यतंत्रे, संनियंत्रण व देखभाल
७) बाल्यावस्थेतील व पौगंडावस्थेतील विकासाच्या समस्या व अकार्यक्षमता मार्गदर्शन व समुपदेशन
८) प्रगत बाल अभ्यास पद्धती व बालकांच्या मूल्यमापनातील प्रगती

(१४) भारतीय सामाजिक समस्या व उपाययोजना

१) भारतीय सामाजिक समस्यांची संकल्पना व कारक घटक यांचे विश्लेषण
२) भारतातील वंचितांच्या (कुटुंबे, स्त्रिया, मुले, युवक, वयोवृद्ध, दिव्यांग, कुटुंब) समस्या व उपाययोजना
३) सामाजिक समस्यांच्या बाबतीतील हस्तक्षेप – सूक्ष्म व मोठ्या स्तरावरील शासनाचे व स्वयंसेवी प्रयत्न

(१५) महिला व बालविकास विभागाच्या योजना

१) **महिला धोरण २००१**
२) **महिलांच्या सुरक्षिततेसाठी महाराष्ट्र शासनाच्या योजना** – मनोधैर्य
३) **लैंगिक समानता व महिला हक्कांचे बळकटीकरण** – माझी कन्या भाग्यश्री योजना, सुकन्या योजना
४) **शैक्षणिक उपक्रम –** मुलगी वाचवा मुलगी शिकवा, किशोरी शक्ती योजना, राजीव गांधी किशोरी सबलीकरण योजना , सावित्रीबाई फुले कन्या कल्याण पारितोषिक योजना, सावित्रीबाई फुले शिष्यवृत्ती
५) **आरोग्यविषयक योजना –** जननी सुरक्षा अभियान, प्रजनन व बाल आरोग्य कार्यक्रम
६) **महिला आर्थिक सक्षमीकरण –** महिला प्रशिक्षण केंद्र अनुदान, महिलांना स्वयंरोजगार अनुदान, सुमतीबाई सुकळीकर उद्योगिनी महिला सक्षमीकरण योजना

(१६) एकात्मिक बालविकास आयुक्तालयाच्या योजना

१) एकात्मिक बालविकास सेवा योजनेचे लाभार्थी
२) आयसीडीएस योजनेची अंमलबजावणी करणारी यंत्रणा
३) पूरक पोषण आहार
४) लसीकरण– ३ वर्षापेक्षा कमी वयाची बालके, ३–६ वर्षाची बालके
५) आरोग्य तपासणी
६) संदर्भ आरोग्य सेवा
७) अनौपचारिक शालेयपूर्व शिक्षण
८) पोषण आणि आरोग्य शिक्षण
९) आरोग्य व स्वच्छता
१०) गर्भवती व स्तनदामाता – टिटॅनसची लस, लोहयुक्त व जंतनाशक गोळ्या
११) वाढीवर देखरेख – हिमोग्लोबीन, बॉडीमास इंडेक्स तपासणी
१२) जीवन कौशल्य – १५ ते ४५ वर्षाच्या महिला
१३) व्यवसायिक प्रशिक्षण – ११ ते १८ वर्षाच्या किशोरी
१४) कुपोषण मुक्तीसाठी ग्राम बाल विकास केंद्रे
१५) बाल संगोपन योजना

(१७) समाजकल्याण प्रशासन

१) सामाजिक न्याय खाते – रचना, विभाग, संचालनालये, आयुक्तालये
२) राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील शासकीय व स्वयंसेवी संस्था – रचना, कार्ये, भूमिका व धोरणे
३) शासकीय व अशासकीय संघटनांचे कार्यक्रम व सेवा – कुटुंबे, स्त्रिया, युवक, वयोवृद्ध व मुले यांच्यासाठी
४) कुटुंबे, मुले, स्त्रिया, वयस्कर आणि विशेष गरजा असलेले लोक यांच्याबाबतीत समाज कार्याद्वारे हस्तक्षेप

*** गृहप्रमुखाची प्रशासकीय जबाबदारी, अधिकार व कार्ये**

१) वसतिगृहांचे उद्देश, नियम व सुविधा पुरवठा
२) गृहप्रमुखाची प्रशासकीय व आर्थिक जबाबदारी
३) पर्यवेक्षण, पालकत्व, शिस्तपालन

(१८) शासनाशी संबंधित निवडक संस्था व आयोग –

१) केंद्रीय व राज्य मानवी हक्क आयोग
२) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोग
३) राज्य महिला आयोग
४) महिला आर्थिक विकास महामंडळ

*** केंद्रीय व राज्य मानवी हक्क आयोग**

१) मानवी हक्क आयोगाची निर्मिती, स्वरुप, कायदेशीर आधार, उद्दिष्ट्ये
२) केंद्रीय व राज्य मानवी हक्क आयोगाची रचना – अध्यक्ष, सद्स्य – निवड, नेमणुका, कालावधी, जबाबदाऱ्या
३) आयोगाचे कामकाज – अधिकार, भूमिका, कार्ये, यंत्रणा व अधिकारी
४) महाराष्ट्र मानवी हक्क आयोगाची महत्त्वाची कामगिरी व योगदान
५) मानवी हक्क आयोगाशी संबंधित महत्त्वाच्या बाबी

* राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोग
   १) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोगाची निर्मिती, स्वरुप, कायदेशीर आधार, उद्दिष्ट्ये
   २) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोगाची रचना – अध्यक्ष, सद्स्य – निवड, नेमणुका, कालावधी, जबाबदाऱ्या
   ३) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोगाचे कामकाज – अधिकार, भूमिका, कार्ये, यंत्रणा व अधिकारी
   ४) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोगाची महत्त्वाची कामगिरी व योगदान
   ५) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोगाशी संबंधित महत्त्वाच्या बाबी
* राज्य महिला आयोग
   १) राज्य महिला आयोगाची निर्मिती, स्वरुप, कायदेशीर आधार, उद्दिष्ट्ये
   २) राज्य महिला आयोगाची रचना – अध्यक्ष, सद्स्य – निवड, नेमणुका, कालावधी, जबाबदाऱ्या
   ३) राज्य महिला आयोगाचे कामकाज – अधिकार, भूमिका, कार्ये, यंत्रणा व अधिकारी
* महिला आर्थिक विकास महामंडळ
   १) महिला आर्थिक विकास महामंडळ – रचना, कार्ये, कामगिरी
   २) महिला आर्थिक विकास महामंडळाच्या योजना व योगदान

(१९) शासनाशी संबंधित निवडक कायदे
   १) पेपर १ मधील महत्त्वाचे कायदे
   २) महिला व बालविकास विभागाद्वारे अंमलबजावणी होणारे कायदे
   ३) सामाजिक सुरक्षा कायदे
   ४) महाराष्ट्र राज्य बालन्याय (मुलांची काळजी व संरक्षण) नियम, २०१८
   ५) प्रशासकीय कामकाजाचे नियम व आदेश – पेपर २ मधील महत्त्वाचे कायदे

* पेपर –१ मधील महत्त्वाचे कायदे
   १) माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५
   २) महाराष्ट्र लोकसेवा अधिनियम, २०१५ (सेवा हमी कायदा)
   ३) शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या बदल्यांचे विनियमन व शासकीय कार्ये पार पाडताना होणाऱ्या विलंबास प्रतिबंध अधिनियम, २००५
   ४) शासनाची विधीविषयक कामकाज चालविण्याची नियमावली, १९८४

* महिला व बालविकास विभागाद्वारे अंमलबजावणी होणारे कायदे
   १) अनैतिक व्यापार प्रतिबंध अधिनियम १९५६
   २) हुंडा प्रतिबंध कायदा १९६१
   ३) वैद्यकीय गर्भपात अधिनियम १९७१
   ४) लिंग निदान प्रतिबंधक अधिनियम, गर्भधारणापूर्व व प्रसूतिपूर्व निदान तंत्र अधिनियम, १९९४
   ५) कौटुंबिक हिंसाचार पासून महिलांचे संरक्षण अधिनियम कायदा २००५
   ६) लैंगिक हिंसा प्रतिबंध – पॉस्को, शक्ती कायदा
   ७) महिला कल्याणासाठीचे कायदे

* सामाजिक सुरक्षा कायदे
   १) महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा (अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, विमुक्त जमाती, भटक्या जमाती/विशेष मागास प्रवर्ग व इतर मागास वर्ग यांचेकरिता आरक्षण) अधिनियम, २००१ (महाराष्ट्र लोकसेवा अधिनियम क्र. ८/२००४)

* **महाराष्ट्र राज्य बालन्याय (मुलांची काळजी व संरक्षण) नियम, २०१८**
  १) बालन्याय (मुलांची काळजी व संरक्षण) अधिनियमाचा उद्देश व गरज
  २) बालन्याय अधिनियमातील महत्त्वाची कलमे व तरतुदी, शिक्षेची तरतूद
  ३) बालन्याय अधिनियमाशी संबंधित यंत्रणा व अधिकारी
  ४) बालक हक्कांचा जाहीरनामा
  ५) बालकामगार मुक्ती अभियान

* **प्रशासकीय कामकाजाचे नियम व आदेश – पेपर २ मधील महत्त्वाचे कायदे**
  १) महाराष्ट्र नागरी सेवा (सेवेच्या सर्वसाधारण शर्ती) नियम, १९८१
  २) महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम ,१९७९
  ३) महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम, १९७९
  ४) महाराष्ट्र नागरी सेवा (पदग्रहण अवधी, स्वीयेतर सेवा, निलंबन काळातील प्रदाने) नियम, १९८१
  ५) महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम, १९८१
  ६) महाराष्ट्र नागरी सेवा (वेतन) नियम, १९८१
  ७) महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन) नियम, १९८२
  ८) महाराष्ट्र नागरी सेवा (अंशराशीकरण) नियम, १९८४
  ९) मुंबई नागरी सेवा (प्रवासभत्ता) नियम, १९५९
  १०) विभागीय चौकशी नियम पुस्तिका

(२०) गृहविज्ञान – पोषक आहार, उपचारशास्त्रीय अन्न
  १) पोषक आहाराचे मूलघटक
  २) पोषक आहार विषयक जीव-रसायनशास्त्र
  ३) अन्नविषयक सूक्ष्मजीवशास्त्र
  ४) सार्वजनिक पोषक आहार
  ५) उपचारशास्त्रीय पोषक आहार

(२१) अध्यापन अभियोग्यता
  १) अध्यापनाचे स्वरूप, उद्दिष्टे, वैशिष्ट्ये, मूलभूत व आवश्यक बाबी
  २) अध्ययनकर्त्याची वैशिष्ट्ये
  ३) अध्यापनावर परिणाम करणारे घटक
  ४) अध्यापनाच्या पद्धती
  ५) अध्यापन साधने
  ६) मूल्यमापन पद्धती

(२२) क्रीडाविज्ञान आणि शारीरिक शिक्षण
  १) क्रीडाशास्त्र
  २) शारीरिक शिक्षण
  ३) क्रीडा मानसशास्त्र
  ४) क्रीडा प्रशिक्षण व मार्गदर्शन – प्रशिक्षण संस्था व क्रीडा विद्यापीठे
  ५) क्रीडा व्यवस्थापन – क्रीडा स्पर्धांचे आयोजन, क्रीडा स्पर्धादरम्यान उदभवणारी परिस्थिती

(२३) उच्च शिक्षण पद्धती

१) भारतातील उच्च शिक्षण व संशोधन संस्थांची संरचना
२) औपचारिक व दूरशिक्षण
३) व्यावसायिक / तांत्रिक व सर्वसाधारण शिक्षण
४) मूल्य आधारित शिक्षण

(२४) माहिती व संज्ञापन तंत्रज्ञान

१) माहिती व संज्ञापन तंत्रज्ञान – अर्थ, फायदे, तोटे व वापर
२) सर्वसाधारण संक्षिप्त रुपे व परिभाषा
३) इंटरनेट व ई मेलचे मूलभूत आधार

(२५) संप्रेषण

१) संप्रेषणाचे स्वरूप व वैशिष्ट्ये, टप्पे
२) संप्रेषणाचे प्रकार
३) अवरोधक आणि परिणामकारक वर्ग संप्रेषण

(२६) संशोधन अभियोग्यता

१) संशोधनाचा अर्थ, वैशिष्ट्ये आणि प्रकार
२) संशोधनाचे टप्पे
३) संशोधनाच्या पद्धती,संशोधनाचे नीतिशास्त्र
४) शोधनिबंध, लेख, कार्यसत्र, चर्चासत्र, परिषद व परिसंवाद
५) प्रबंध लेखन त्याची वैशिष्ट्ये आणि रूपरेखा

(२७) आधारसामग्री अर्थउकल

१) आधारसामग्रीचे स्त्रोत, संपादन आणि अर्थउकल
२) संख्यात्मक व गुणात्मक आधारसामग्री
३) आधारसामग्रीचे आलेखीय प्रतिरूपण व प्रतिचित्रण

महिला बालविकास आयुक्तालय अधिकारी, समाजकल्याण अधिकारी, तालुका क्रीडा अधिकारी

चाळणी परीक्षेसाठी उपयुक्तमागील परीक्षातील प्रश्नसंग्रह

(११) समाजकार्याचा इतिहास, तत्त्वज्ञान, समाजशास्त्र व अर्थशास्त्र

* महिला व बालविकास आयुक्तालय, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभागातील क्रीडा व युवक सेवा संचालनालय, सामाजिक न्याय व विशेष सहाविभागातील समाजकल्याण आयुक्तालय – अंतर्गत विविध अधिकाऱ्यांच्या भरतीसाठी घेण्यात येणाऱ्या चाळणी परीक्षेसाठी उपयुक्त असे मागील परीक्षातील प्रश्न.

(१) समाजकार्य

१) समाजकार्याचा इतिहास व तत्त्वज्ञान
२) समाजशास्त्र व मानसशास्त्र
३) सामाजिक अर्थशास्त्र
४) सामाजिक समस्या ओळखण्यात व समुचित धोरणाचा विकास करण्यात समाज कार्यकर्त्यांची भूमिका
५) समाजकल्याणात स्वयंसेवी संस्थांचे योगदान व हस्तक्षेप

महिला बालविकास आयुक्तालय अधिकारी परीक्षेतील प्रश्न (२००२-१८)

१) निरीक्षक प्रमाणित शाळा व संस्था, सुधार प्रशासन शाखा परीक्षा, ६ जानेवारी, २००२
२) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, २९ फेब्रुवारी २००४
३) निरीक्षक प्रमाणित शाळा व संस्था, सुधार प्रशासन शाखा परीक्षा,२० जून २००४
४) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, १८ जुलै २०१०
५) निरीक्षक प्रमाणित शाळा व संस्था, सुधार प्रशासन शाखा परीक्षा, ३ ऑक्टोबर २०१०
६) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, ७ ऑक्टोबर २०१२
७) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा , २४ जानेवारी २०१६
८) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा , २३ डिसेंबर २०१८

१) समाजकार्याचा इतिहास व तत्त्वज्ञान

१) ''समाजकार्य एक व्यावसायिक सेवा आहे, ज्याचा उपयोग वैयक्तिक आणि सामुदायिक सहाय्य करणे आहे. जेणे करून ते आपल्या विशिष्ट इच्छा व योग्यतेनुसार व सामाजिक इच्छा व योग्यतेनुरूप समाधानकारक जीवन प्राप्त करू शकतील.'' ही व्याख्या कोणी केली?
१) प्रा. राजाराम शास्त्री २) एण्डरसन ३) फ्रिडलेण्डर ४) हर्टन आणि लेस्ली

२) .... हे सर्वप्रथम मुंबईच्या टाटा सामाजिक विज्ञान संस्थेचे प्रमुख होते.
१) डॉ. एम. एस. गोरे. २) डॉ. खिंडुका ३) डॉ. क्लिफर्ड मॅनशर्ड ४) डॉ. डेव्हिड फॉक्स

३) समाजकार्य शिक्षणाअंतर्गत क्षेत्र प्रशिक्षण या संकल्पनेची सुरूवात प्रथम कुणी केली ?

१) मेरी रिचमंड २) प्रा. फिल्पो ३) जे. आर. डी. टाटा ४) एफ. डब्ल्यू. फ्रेडरिक

४) भारतात सर्वप्रथम समाजकार्य शिक्षण संस्था कोठे सुरू झाली?

१) दिल्ली २) मुंबई ३) चेन्नई ४) बडोदा

५) .... या देशाला समाजकल्याण व 'आदर्श कल्याणकारी राज्य' म्हणून अग्रणी रहाण्याचे श्रेय जाते.

१) अमेरिका २) ब्रिटन ३) इंडोनेशिया ४) नॉर्वे

६) भारतातील व्यावसायिक समाजकार्याची पहिली संस्था कोणती?

१) सेरामपूर मिशन २) केंद्रीय समाजकल्याण मंडळ

३) सर दोराबजी टाटा ग्रॅज्युएट स्कूल ऑफ सोशल वर्क, मुंबई ४) भारतीय समाज कार्य परिषद

७) समाजकार्य, समाजकल्याण व समाजसेवा या संज्ञा समान आहेत –

१) वरील वाक्य बरोबर आहे.

२) विस्तृत अध्ययनानंतर यात बदल जाणवतो.

३) समाजकार्य व समाजकल्याण हे समाजसेवेपेक्षा वेगळे आहे.

४) यात क्षेत्र व व्याप्ती यामुळे फरक दिसून येतो.

८) समाजकार्याच्या ज्ञानाची बैठक खालीलपैकी कोणत्या शास्त्रांवर आधारित आहे?

१) फक्त सामाजिक शास्त्रे २) पदार्थविज्ञान आणि पर्यावरण

३) समाजशास्त्र व अर्थशास्त्र ४) सामाजिकशास्त्रे, वैद्यकशास्त्रे व संख्याशास्त्र

९) समाजकार्याचे तत्त्वज्ञान खालीलपैकी कोणत्या गटातून प्रतिबिंबित होते :

अ) स्वातंत्र्य, समता, मानवतावाद

ब) आत्मसन्मान, स्वयंसहाय्यता, व्यावसायिक संबंधांचे गोपनीय स्वरूप

क) कल्याणकारी राज्य व समाज निर्मिती

पर्यायी उत्तरे :

१) फक्त (अ) २) फक्त (ब) ३) (अ) आणि (ब) ४) (अ), (ब) आणि (क)

१०) समाजकार्य म्हणजे ...... होय.

१) दान करणे २) श्रमदान किंवा बिनावेतन सेवा

३) लोकांना आत्मनिर्भर बनविणे ४) नैसर्गिक आपत्तीच्या वेळी केलेले मदतकार्य

११) समाजकार्याचे हे वैशिष्ट्य नाही

१) मदत करण्याची प्रक्रिया २) कार्यकर्त्यांचे निर्णय आशिलावर लादणे

३) लोकशाही मधे विश्वास ४) स्वत:च्या सेवा पद्धती

Study CIRCLE

१२) समाजकार्य संशोधनाचे .... हे कार्य नाही.
१) कार्यक्रमांच्या प्रभावांचे मूल्यांकन करणे.
२) समाजकार्याच्या सिद्धांत, तत्त्वे, मूल्यांचे परीक्षण करणे
३) समाजकार्यकर्त्याने व्यवसायाला व्यवहारात आणताना येणाऱ्या समस्या व अडचणींचा अभ्यास करणे.
४) कार्यक्रम राबविणे.

१३) प्राचीन काळी भारतातील समाजकल्याण हे पुढील तत्त्वांवर आधारित होते?
१) धर्मावर व अध्यात्मिक विचारसरणीवर
२) परोपकार, दानधर्म, बंधुत्व व इतरांची सेवा करण्यावर
३) वरील दोन्ही तत्त्वांवर
४) वरील व्यतिरिक्त अन्य बाबींवर

१४) प्राचीन काळात परोपकाराचे प्रकार कोणते होते ?
१) आर्थिक स्वरूपात २) विद्यादानाच्या स्वरूपात ३) अभयदानाच्या स्वरूपात ४) वरील सर्व प्रकारचे

१५) 'समाजकार्य हे सामाजिक परिवर्तनाचे साधन म्हणून ओळखले जाते' हे विधान –
१) पटण्यासारखे नाही २) अंशतः योग्य वाटते ३) गोंधळ निर्माण करते ४) पूर्णपणे चुकीचे आहे.

१६) खालीलपैकी कोणत्या विषयाचे समाजकार्यात भरीव योगदान नाही ?
१) सामाजिक मनोविज्ञान २) शारीरिक मानवशास्त्र ३) समाजशास्त्र ४) कल्याण अर्थशास्त्र

१७) .... म्हणजे प्रत्यक्ष कृती करण्यासाठी समाजाने स्वीकारलेले आधारभूत तत्त्वज्ञान होय.
१) अग्रकम बाब २) स्पष्टीकरण ३) विचारधारा ४) गृहीत

१८) सामाजिक पुनर्रचनेची संकल्पना –
१) अपरिवर्तनशील आहे. २) गतीमान आहे. ३) स्थिर आहे. ४) असंयुक्तिक आहे.

१९) खालीलपैकी एक मानसशास्त्रीय सिद्धांताचा वापर समाजकार्यात तेवढा महत्त्वाचा नाही –
१) व्याप्ती सिद्धांत
२) सर्जनशिलतेचा सिद्धांत
३) वर्तनविषयक सिद्धांत
४) मनोविश्लेषणात्मक सिद्धांत

२०) दुसऱ्याला जसे वाटते तसे वाटणे म्हणजे ....
१) अनुकरण
२) सहानुभूति
३) सूचना
४) एम्पथी Empathy, अनुभूति

२१) विवाद असणे, परस्पर विरोधी असणे या गोष्टी असूनही समाजकार्य परिशीलन व सिद्धांताचे महत्त्वपूर्ण अंग असणाऱ्या मूल्याबाबत खालीलपैकी कोणती विधाने योग्य आहेत?
अ) भावनांचे हेतूपूर्ण प्रकटीकरण.
ब) निर्णयविरहित दृष्टिकोन
क) गोपनीयता
ड) स्व ओळख – कार्यकर्ता व अशील

पर्यायी उत्तरे :
१) फक्त अ आणि क
२) फक्त ब आणि क
३) फक्त अ, ब आणि क
४) वरील सर्व अ, ब, क आणि ड

२२) समाजकार्य व समाजकल्याण यातील खालीलपैकी एक ठळक फरक –

१) समाजकार्य कला आहे तर समाजकल्याण फक्त क्रिया

२) समाजकार्यात व्यक्ती केंद्रस्थानी असते तर समाज कल्याणात समाज

३) समाजकार्य समस्याग्रस्त व्यक्तींना मदत करते तर समाजकल्याण सेवा पुरविते

४) प्राथमिकदृष्ट्या समाजकार्य एक प्रक्रिया असून अंतिम लक्ष नाही, तर समाजकल्याण समाजकार्याचा अंतिम परिणाम आहे.

२३) समाजकार्य म्हणजे –

१) दान देणे

२) अंधाला रस्ता ओलांडण्यास मदत करणे

३) अदान करणे

४) लोकांना त्यांच्याच प्रयत्नाने स्वयंपूर्ण होण्यास मदत करणे.

२४) 'समाजकार्याने ज्ञान व कौशल्याचा विकास इतर सामाजिक विज्ञानाच्या आधारे केला असला तरी समाजकार्य एक स्वतंत्र सामाजिक विज्ञान आहे.'

१) वरील विधान बरोबर आहे.

२) वरील विधान विसंगत आहे.

३) वरील विधान अंशतः बरोबर आहे.

४) इतर सामाजिक विज्ञानाशिवाय समाजकार्य अपूर्ण आहे.

२) समाजशास्त्र व मानसशास्त्र

१) सजीव प्राण्यांप्रमाणेच कार्याच्या भेदीकरणातून मानवी समाजाचा विकास झाला असे मत मांडणारे मानवशास्त्रज्ञ–

१) उरखिम २) हर्बर्ट स्पेंन्सर ३) टॉलकॉट पारसन ४) रूझेली

२) .... यांना शैक्षणिक समाजशास्त्राचा जनक म्हणून ओळखले जाते.

१) रेमंड मूर २) टॉलकॉट पार्सन्स ३) जॉर्ज पेन ४) किंग्जले डेव्हिस

३) ...... या विचारवंतांच्या मते, आदिवासींच्या विविध वैशिष्ट्यांमुळे आदिवासींना एक आंतरिक मूल्य लाभले आहे.

१) रिसले् २) इव्हान्स प्रिचर्ड ३) मुजुमदार डी. एन्. ४) घुर्ये जी. एस्.

४) हॅरी जॉन्सन् यांच्या मते, 'सामाजिक परिवर्तन म्हणजे मूलभूत अर्थाने ...... बदल होय.'

१) स्तरीकरण व्यवस्थेतील

२) समाजसंरचनेतील

३) सांस्कृतिक व्यवस्थेतील

४) समाजव्यवस्थेतील

५) श्री. पी. ए. सोरोकिन व श्री. सी. सी. झिम्मरमण यांनी आपल्या ''प्रिन्सीपल्स ऑफ रूरल अर्बन सोसिऑलॉजी'' या ग्रंथात ग्रामीण समाज व शहरी समाज यांतील भेद या घटकांनी केला आहे.

अ) व्यावसायिक भिन्नता, वातावरणातील भिन्नता

ब) समुदायाचा आकार, लोकसंख्येचे घनत्व व स्वरूप

क) सामाजिक विभिन्नता व आंतरक्रिया

ड) जातीय बंधने

वरीलपैकी कोणते विधान/विधाने **बरोबर** आहेत ?

१) (अ) फक्त २) (ब) फक्त ३) (ड) फक्त ४) (अ), (ब) आणि (क)

६) हर्बर्ट स्पेन्सरचा ''उत्क्रांती'' (evolution) सिद्धांत या घटकांना लागू होतो.
अ) असेंद्रिय घटक ब) सेंद्रिय घटक क) धार्मिक घटक ड) अतिसेंद्रिय घटक
वरीलपैकी कोणते विधान/विधाने **बरोबर** आहेत ?
१) (अ) फक्त २) (क) फक्त ३) (अ), (ब) आणि (क) ४) (अ), (ब) आणि (ड)

७) समाजशास्त्रीय दृष्ट्या व्यक्तीला जन्माने प्राप्त होणाऱ्या दर्जास आणि त्याच्या स्वकर्तृत्वाने प्राप्त होणाऱ्या दर्जास अनुक्रमे असे म्हणतात –
१) नियमित आणि अनियमित दर्जा २) अर्जित आणि अर्पित दर्जा
३) सामाजिक आणि वैवाहिक दर्जा ४) वरीलपैकी कोणतेही नाही.

८) समाजातील सामाजिक संबंधाच्या स्वरूपाचे ज्ञान आपणास ...... मार्फत होते.
१) सामाजिक व्यवस्था २) सामाजिक परिवर्तन ३) सामाजिक स्तरीकरण ४) सामाजिक प्रक्रिया

९) खालीलपैकी प्राथमिक गट ओळखा.
१) समिती सभासद २) कुटुंब ३) संसद सदस्य ४) ग्राम सभा

१०) वर्णव्यवस्था व जातिव्यवस्था खालीलपैकी कोणत्या स्वरूपाच्या आहेत ?
१) वर्णव्यवस्था व्यवसाय केंद्रित आहे तर जातिव्यवस्था सामाजिक स्तरीकरणातून निर्माण झाली आहे.
२) एक व दोन यांचा अर्थ समान स्वरूपाचा आहे.
३) सामाजिक विघटनाची लक्षणे आहेत.
४) वरीलपैकी कोणतेही नाही.

११) श्रमविभाजन ही संकल्पना खालीलपैकी कोणत्या स्वरूपाची आहे?
१) समाजशास्त्रीय आहे २) अर्थशास्त्रीय आहे
३) वरील दोन्ही शास्त्रांमध्ये समाविष्ट आहे ४) वरीलपैकी कोणत्याही स्वरूपाची नाही

१२) खालील विधान बरोबर आहे की चूक ते लिहा –
विधान : देशाची खरी संपत्ती म्हणजे सशक्त व सुखी समाज होय.
पर्यायी उत्तरे :
१) बरोबर नाही २) बरोबर आहे
३) बरोबर नाही व चूकही नाही ४) वरीलपैकी काहीही नाही

१३) 'समुदाय संघटन हे साधन आहे, साध्य नव्हे' हे विधान –
१) चूक आहे २) बरोबर आहे ३) अर्थसत्य आहे ४) यापैकी काहीही नाही.

१४) खालीलपैकी कुटुंबाची कार्ये कोणती नाहीत ?
१) लैंगिक गरजेचे समाधान २) मुलांचे संगोपन ३) जेवणखाण्याची सोय ४) भावनिक सुरक्षितता

१५) खालीलपैकी कोणते प्राथमिक गटाचे उदाहरण आहे ?
१) विद्यार्थ्यांचा गट
२) कुटुंब
३) कार्यालयीन सहकाऱ्यांचा गट
४) पर्यटकांचा गट

१६) आग लागल्यानंतर सिनेमा थिएटरमधून भरधाव बाहेर पडणाऱ्या जमावाला .... झुंड म्हणतात.
१) प्रदर्शनात्मक
२) भीतीग्रस्त
३) आक्रमणात्मक
४) लाभ मिळविण्याची हाव असणारी

३) सामाजिक अर्थशास्त्र

१) आजची कुटुंबरचना अर्थशास्त्रीय व्यवस्थेचा भाग आहे, कारण......
१) खर्चाला नियंत्रण घालून चलन कमी करते.
२) कौटुंबिक व्यवस्था बचतीस प्रोत्साहन देते
३) कुटुंब हे उत्पादनाचे माध्यम आहे.
४) अर्थार्जनाला प्रोत्साहन मिळते.

२) अर्थशास्त्रीय माहितीचा उपयोग समाजकार्यात पुढील कोणत्या बाबींसाठी होतो ?
१) सेवाभावी संस्थांचे मूल्यनिर्धारण करणे
२) संस्थांचा ताळेबंद तपासणे
३) समाजकार्य प्रकल्पांचा खर्च व प्राप्ती यांचे विश्लेषण करणे
४) उपरोक्त १ व ३ बाबींसाठी

३) अर्थशास्त्राचे अध्ययन समाजकार्याला उपयुक्त आहे याचे कारण अर्थशास्त्र हे ....
१) व्यक्तिनिष्ठतेपासून अलिप्त आहे.
२) मानवी गटांच्या आर्थिक वर्तनाची कारणे स्पष्ट करते.
३) शोषणाचे अर्थकारण स्पष्ट करते.
४) वर्तनाचे मोजमाप करते.

४) सामाजिक समस्या ओळखणे व समुचित धोरण विकासात समाज कार्यकर्त्यांची भूमिका

१) .... या समाजशास्त्रज्ञाने दिलेल्या परिभाषेत समाजकार्यातील गटकार्य म्हणजे सामाजिक एकक ज्यात आंतरसंबंध असून त्याचे व्यवहार निश्चित मूल्यांनी संचालित होतात.
१) मॅक आयव्हर
२) बोगार्डस्
३) टरनर व किलीयन
४) शेरिफ व शेरिफ

२) कुटुंब विघटनाला प्रकार्यात्मक असंतुलनाच्या रूपात समजण्याचा दृष्टीकोन प्रस्तुत करणारे समाजशास्त्रज्ञ–
१) मार्टीन न्युमेअर व किन्से
२) गिलीन व गिलीन
३) मॅक आयव्हर व पेज
४) इलियट व मेरिल

३) जातिव्यवस्थेला खालीलपैकी कोणती बाब लागू नाही?
१) सामाजिक व्यवस्था आहे.
२) भेदभाव मानणारी एक संस्था आहे.
३) अत्यंत अन्यायकारक एक व्यवस्था आहे.
४) प्रबोधन करणारी एक संस्था आहे.

४) समस्याग्रस्त व्यक्तीच्या समस्या सोडविणे व त्यांच्या गरजा पूर्ण करणे व .... करणे हे समाजकार्याचे लक्ष आहे.
१) विकास
२) कल्याणात्मक कार्य
३) सहाय्य
४) सुधारात्मक कार्य

५) भारतीय समाजात वधु निवडी संबंधात स्थूलमानाने हे निर्बंध दिसून येतात.
अ) संमतिदर्शक निर्बंध ब) निषेधात्मक निर्बंध क) परव्यवसाय निर्बंध ड) प्राधान्यदर्शक निर्बंध
वरीलपैकी कोणते/कोणती विधान/विधाने बरोबर आहे/आहेत?
१) फक्त अ २) फक्त क ३) अ, ब आणि ड ४) अ, ब आणि क

६) कुटुंब विघटनाची शेवटची अवस्था –
१) अस्थायी परित्याग २) स्थायी परित्याग ३) विलगीकरण ४) घटस्फोट

७) व्यावसायिक समाजकार्याच्या संदर्भात खालीलपैकी कोणते विधान **बरोबर** आहे?
अ) या कार्यात विशिष्ट बंधने, तत्त्वे व पद्धती बरोबरच नीतिमत्तेचे पालन केले जाते.
ब) या कार्याचा आधार शास्त्रीय ज्ञान, मानवतावादी दृष्टिकोण व लोकशाही मूल्ये असतात.
क) दान, श्रमदान व विनावेतन सेवा ही या कार्याची वैशिष्ट्ये होत.
पर्यायी उत्तरे :
१) फक्त (अ) बरोबर २) फक्त (अ) आणि (ब) बरोबर
३) फक्त (क) बरोबर ४) (अ), (ब) आणि (क) बरोबर

८) खालीलपैकी कोणते / ती तत्त्व / तत्त्वे समाजकार्यात मुलभूत मानतात?
a) अशीलाच्या क्षमतावृद्धीसाठी मदत करणे. b) अशीलाचा स्वीकार करणे.
c) जाणीवपूर्वक संबंध प्रस्थापित करणे. d) अशीलासंबंधीची माहिती गोपनीय ठेवणे.
e) अशीलाच्या हितासाठी अशीलाच्यावतीने सामाजिक कार्यकर्त्याने निर्णय घेणे.
पर्यायी उत्तरे :
१) (a) आणि (b) २) (a), (b) आणि (d) ३) (a), (b), (c) आणि (d) ४) (c) आणि (e)

९) समाजकार्याच्या कोणत्या पद्धती मध्ये एक व्यक्तीकडून दुसऱ्या व्यक्तीच्या समस्या सोडविण्याचा प्रयत्न केला जातो?
१) समुदाय संघटन कार्य २) सामाजिक व्यवस्थापन ३) सामाजिक कृती ४) व्यक्ती सहाय्य कार्य

१०) प्रभावी समाजकार्यकर्त्यासाठी आवश्यक बाब –
१) संवाद कौशल्य २) सामाजिकशास्त्रांचा अभ्यास
३) संवेदनशिलता ४) वरील सर्व

११) समाजकल्याण कार्यात कार्यरत असणाऱ्या कर्मचाऱ्यांच्या प्रशिक्षणासाठी अत्यावश्यक बाब कोणती ?
१) निधी २) अद्ययावत प्रशिक्षण संस्था
३) कर्मचारी वर्ग ४) साहित्य

१२) समाजकार्य प्रशिक्षणात व्यावसायिकता आणण्यासाठी कुणाची भूमिका परिणामकारक आहे ?
१) क्षेत्रकार्य निरीक्षक २) पालक ३) क्षेत्रकार्य पर्यवेक्षक ४) क्षेत्रकार्य प्रशासक

१३) समाजकार्याचा प्रमुख उद्देश –
१) मानवीय कार्यक्षमतेत वाढ करणे. २) सामाजिक क्षेत्रातील विकास करणे.
३) मानवीय परिस्थितीमध्ये घडीव बदल करणे. ४) दारिद्र्य निर्मूलन करणे.

१४) समाज कार्यकर्ता जेव्हा योजनाकार म्हणून भूमिका करतो तेव्हा तो .... संवेदनशील असतो.

१) भूमिकांमधील पेचप्रसंगाबद्दल
२) सेवार्थीला मदत करण्याबद्दल
३) समुदाय व समाजाच्या गरजा व परिस्थितीबद्दल
४) समाज–साधनसामग्री व परिस्थितीबद्दल

१५) अंधश्रद्धा निर्मूलनात व्यावसायिक समाजकार्यकर्ता एक महत्त्वाची भूमिका निभावतो. त्याचे प्रमुख कारण म्हणजे–

१) मानसशास्त्राचे त्याला ज्ञान असते.
२) समाजकार्याचे त्याला ज्ञान असते.
३) भारतीय सामाजिक परिस्थितीचा त्याने अभ्यास केलेला असतो.
४) वरील तिन्ही कारणांमुळे

१६) प्रशिक्षित समाज कार्यकर्ते समाजाला आपल्या सेवा देत असूनसुद्धा समाजातील सामाजिक समस्या सुटू शकल्या नाहीत. कारण ....

१) व्यावसायिक समाजकार्यकर्त्यांची संख्या मर्यादित आहे.
२) समाजकार्यकर्ते समस्याग्रस्त व्यक्तींजवळ पोहोचण्यात अयशस्वी ठरले आहेत.
३) डिग्री घेण्यापुरते समाजकार्याचे शिक्षण घेतात.
४) समस्याग्रस्त व्यक्ती स्वीकार करीत नाहीत.

१७) समाजकार्याला पोषक असे व्यक्तिमत्त्व घडविण्यात कोणत्या प्रक्रियेची भूमिका जास्त महत्त्वपूर्ण आहे?

१) क्षेत्रकार्य निरीक्षण
२) क्षेत्रकार्य मूल्यांकन
३) क्षेत्रकार्य पर्यवेक्षण
४) क्षेत्रकार्य प्रशासन

१८) समाज कार्यकर्त्यांचा व समाजकार्य संस्थेचा सामाजिक समस्यांबद्दलचा दृष्टिकोन हा ....

१) शासकीय प्रशासन कार्यपद्धती निश्चित करतो.
२) सेवार्थींचा समस्येबद्दलचा दृष्टिकोन ठरवितो.
३) सामाजिक समस्येच्या चिकित्सेबद्दल त्यांच्याकडून अवलंबिला जाणारा मार्ग ठरवितो.
४) वरीलपैकी काहीही ठरवीत नाही.

१९) अ) व्यक्तीची महत्ता, मानवाची प्रतिष्ठा व अधिकार
ब) मानवाच्या विविध गरजांची मान्यता
क) व्यक्तीची विकास क्षमता व बदल क्षमता
ड) स्वयंसिद्धेचा अधिकार

– यावरील सर्व बाबींना काय म्हणतात?

१) समाजकार्याची कार्यपद्धती
२) समाजकार्याची उद्दिष्ट्ये
३) समाजकार्याची मूल्ये
४) समाजकार्याची क्षेत्रे

२०) समाजकार्याच्या पुढील पद्धतींपैकी कोणत्या पद्धती प्रत्यक्षात मदत देण्यासाठी वापरण्यात येतात?

१) समुदाय संघटन, समाजकल्याण प्रशासन, समाजकार्य संशोधन
२) व्यक्ती सहयोग कार्य, समाजकार्य संशोधन, सामाजिक कृती चळवळ
३) व्यक्ती सहयोग कार्य, गट कार्य, समुदाय संघटन
४) सामाजिक कृती, समाजकल्याण प्रशासन, समुदाय संघटन

२१) इतर व्यवसायांप्रमाणेच समाजकार्याची काही व्यावसायिक तत्त्वे आहेत. त्या तत्त्वांना कसे संबोधले जाते?
१) समाजकार्याची मार्गदर्शक तत्त्वे
२) व्यावसायिक समाज कार्यकर्त्याची आचार संहिता
३) समाजकार्याची व्यावसायिक नीती
४) व्यावसायिक समाजकार्यकर्त्याची शपथ

२२) समाजकार्यातील क्षेत्रीय कार्यात सुपरवायझरची भूमिका –
१) व्यवसायात स्वतःला विकसित करणे.
२) समजून घेणे, विश्लेषण करणे
३) सामान्यीकरण करण्याची क्षमता विकसित करणे
४) वरील सर्व

२३) आजच्या संदर्भात समाजकार्य व्यवसायाची जबाबदारी –
१) कल्याण सेवांना प्रोत्साहन
२) सामाजिक सुरक्षा नीतीचे प्रतिपादन
३) सामाजिक व्यवहारात सुधार
४) गरिबी कमी करणे.

२४) खालीलपैकी कोणते समाजकार्य या व्यवसायाचे वैशिष्ट्य नाही?
१) ज्ञानाची संस्था
२) कौशल्ये विकसित करणे
३) संहिता
४) उच्च उत्पन्न

२५) व्यावसायिक समाजकार्य काय आहे ?
१) सामाजिक सुधारणा
२) सामाजिक सुरक्षा
३) आपत्कालीन सहाय्य
४) वरीलपैकी काहीच नाही.

५) समाजकल्याणात स्वयंसेवी संस्थांचे योगदान व हस्तक्षेप

१) क्रियात्मक विकासाचा डॉ. दवे यांनी सुचवलेला क्रम कोणता ?
१) अनुकरण, अचूकता, क्रियाकौशल्य, संधीकरण, स्वाभाविकीकरण
२) अनुकरण, क्रियाकौशल्य, अचूकता, संधीकरण, स्वाभाविकीकरण
३) अनुकरण, अचूकता, संधीकरण, क्रियाकौशल्य, स्वाभाविकीकरण
४) अनुकरण, क्रियाकौशल्य, अचूकता, स्वाभाविकीकरण, संधीकरण

२) कल्याणकारी संस्थांचे महत्त्वाचे वैशिष्ट्य खालीलपैकी कोणते आहे ?
१) त्यांना अनुदान मिळते.
२) त्यांच्याकडे व्यवस्थापकीय मंडळ असते.
३) त्यांनी समाजातील वंचित गटासाठी ध्येये आखलेली असतात.
४) सामान्यपणे अपेक्षित कार्यक्रम राबविले जातात.

समाजकल्याण अधिकारी परीक्षेतील प्रश्न (१९९७-२०१३)

१) समाजकल्याण अधिकारी चाळणी परीक्षा, २ फेब्रुवारी १९९७
२) विशेष जिल्हा समाजकल्याण अधिकारी चाळणी परीक्षा, ६ ऑगस्ट २००६
३) समाजकल्याण अधिकारी सरळ सेवा भरती परीक्षा, ७ जून २००९
४) गृहप्रमुख, शासकीय मागासवर्गीय वसतिगृह सरळ सेवा भरती परीक्षा, ७ ऑक्टोबर २०१०
५) समाजकल्याण अधिकारी सरळ सेवा भरती परीक्षा, २० जानेवारी २०१३
६) विशेष जिल्हा समाजकल्याण अधिकारी व तत्सम पद, ९ जून २०१३

१) समाजकार्याचा इतिहास व तत्त्वज्ञान

१) लंडनची धार्मिक संघटना (चॅरिटी ऑर्गनाइझेशन ऑफ लंडन)ची स्थापना कोणत्या साली झाली ?
१) १८९६ २) १९१८ ३) १८६९ ४) १९६९

२) भारतातील पहिल्या समाजकार्य प्रशिक्षण संस्थेची स्थापना किती साली झाली?
१) १९४७ २) १९५० ३) १९३६ ४) १९४२

३) राष्ट्रीय समाज कार्यकर्त्यांची संघटना (NASW) किती साली प्रस्थापित झाली?
१) १९५४ २) १९५५ ३) १९५६ ४) १९५७

४) इंडियन असोसिएशन ऑफ ट्रेनड्‍ सोशल वर्कर्स (IATSW) ची स्थापना कोणत्या साली करण्यात आली?
१) १९६१ २) १९६३ ३) १९७१ ४) यांपैकी कोणतेही नाही

५) समाज कार्य हे कायदेशीर प्रवाहात किती सालापासून सामील झाले?
१) १९६८ २) १९६९ ३) १९७१ ४) १९७०

६) व्यावसायिक समाज कार्यकर्त्याची ''नीतिमूल्ये'' टाटा सामाजिक विज्ञान संस्थेने (TISS मुंबई) कोणत्या साली तयार केली?
१) १९९५ २) १९९६ ३) १९९७ ४) १९९८

७) व्यावसायिक समाजकार्याच्या किती पद्धती आहेत ?
१) ४ २) ५ ३) ६ ४) ७

८) व्यावसायिक समाजकार्याच्या व्यक्तींनी संस्थांगत परिस्थितीशी समायोजन साधणे आणि संस्थांगत परिस्थितीच्या क्षेत्रात योग्य बदल करणे हा दृष्टिकोन खालीलपैकी कोणी मांडला ?
१) मुरे रॉस २) हॅमिल्टन ३) बिस्नो ४) मेरी रिचमंड

९) तत्त्वज्ञानाच्या क्षेत्रात वास्तववादाचा पहिला उद्गाता .... हा होय.
१) प्लेटो २) सॉक्रेटीस ३) ॲरिस्टॉटल ४) ड्युई

This is The End of the Free Sample
To Enrol for the Course Click on
https://www.studycircleonline.com/notes/Direct-Recruitment-Guidance-/333